

ЦИВІЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУБ'ЄКТІВ ОРГАНІЗАЦІЇ КОЛЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ

CIVIL-PROCEDURAL CHARACTERISTICS OF THE SUBJECTS OF THE ORGANIZATION OF THE COLLECTIVE MANAGEMENT OF PROPERTY RIGHTS

Кузнецова Л.В., к.ю.н., доцент,
т.в.о. декана факультету права та гуманітаристики
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Солонько М.Ф., к.ю.н.,
доцент кафедри публічного та приватного права
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Ефективна реалізація творчого процесу та надання авторських послуг з отриманням відповідної за це винагороди вимагає від автора не тільки таланту, а й спеціальних знань, вмінь та навичок як в галузі інтелектуальної власності так і в інших галузях права на опанування яких потрібен час. У своїй більшості наразі автори самостійно не здійснюють управління правами що їм належать. Зазвичай самостійно вони роблять це лише тоді, коли їх твір готується вперше стати доступним для широкого загалу.

В статті автори зазначають, що структура органів організацій колективного управління майновими правами зумовлюється організаційно-правовою формою такої організації. Обсяг функцій організацій колективного управління залежить від об'єкта інтелектуальної власності і виду прав, якими вони управляють, проте за будь-яких обставин їх діяльність може полягати якнайменше у здійсненні двох функцій: збір винагороди і її розподіл.

Автори роблять наголос, що основні положення про колективне управління правами закріплені як національним законодавством так і в міжнародних договорах, директивах Європейської спільноти, національному законодавстві. На сьогоднішній день формування законодавства у цій сфері суспільних відносин переживає новий етап свого розвитку як на національному рівні зокрема, так і на міжнародному рівнях в цілому.

Цивільно-процесуальний статус колективного управління майновими правами полягає в тому, що певна уповноважена організація управляє майновими правами від імені колективу авторів. Зібрана у результаті такої діяльності винагорода належить автору за його творчу працю. Тому колективне управління майновими правами є одним із найбільш дієвих цивільно-правових засобів забезпечення законних інтересів автора у тих випадках, коли вони мають справу з багатьма користувачами.

На думку авторів колективне управління є найбільш потужним способом спростити публічне розповсюдження творів у тому випадку, коли користувач має справу з багатьма творами або декількома правоволодільцями.

Ключові слова: колективне управління майновими правами, суб'єкти авторського права, суб'єкти суміжних прав, правовласник, договір.

The effective implementation of the creative process and the provision of author's services with the receipt of an appropriate remuneration for this requires from the author not only talent, but also special knowledge, abilities and skills both in the field of intellectual property and in other fields of law, which take time to master. Currently, the majority of authors do not independently manage their rights. They usually do this on their own only when their work is about to be made available to the general public for the first time.

In the article, the authors note that the structure of the bodies of collective management of property rights is determined by the organizational and legal form of such an organization. The scope of functions of collective management organizations depends on the object of intellectual property and the type of rights they manage, however, under any circumstances, their activity can consist of at least two functions: collection of remuneration and its distribution.

The authors emphasize that the main provisions on the collective management of rights are established both by national legislation and in international treaties, directives of the European Community, and national legislation. To date, the formation of legislation in this sphere of social relations is experiencing a new stage of its development both at the national level in particular and at the international level as a whole.

The civil-procedural status of the collective management of property rights consists in the fact that a certain authorized organization manages property rights on behalf of a collective of authors. The reward collected as a result of such activity belongs to the author for his creative work. Therefore, the collective management of property rights is one of the most effective civil legal means of ensuring the legal interests of the author in cases where they deal with many users.

In the opinion of the authors, collective management is the most powerful way to simplify the public distribution of works in the case when the user is dealing with many works or several rights holders.

Key words: collective management of property rights, subjects of copyright, subjects of related rights, right holder, contract.

Постановка проблеми. Організації колективного управління створюються суб'єктами авторського права або суміжних прав і мають статус юридичної особи. Діюче законодавство допускає утворення окремих організацій, які управляють визначеними майновими об'єктами окремих володільців авторських та суміжних прав, або окремими об'єктами майнових прав тих організацій, що мають повноваження по управлінню будь-якими майновими правами з метою задоволення інтересів володільців авторських та суміжних прав. Діюче законодавство дозволяє володільцям авторських та суміжних прав делегувати державним організаціям, які наділені компетенцією щодо такого управління майновими правами, таке управління буде здійснюватися на колективній основі.

Аналіз наукових досліджень. Проблематику правового статусу організацій колективного управління майно-

вими правами було висвітлено в працях: Бондаренко С.В., Верес І., Гуц Н.Б., Денисова Р.О., Іевіня О.В., Костів О.З., Постригань В.С., Яворська О. Водночас, питання організації колективного управління майновими правами та правовий статус їх учасників залишається актуальним і потребує подальшого дослідження.

Мета статті. Використовуючи спеціальні юридичні методи дослідження охарактеризувати цивільно-правовий статус організації колективного управління майновими правами в сучасних умовах українського суспільства.

Виклад основного матеріалу. Особи, які використовують твори, виконання, програми мовлення, примірники фонограм чи відеогра, зобов'язані надавати організаціям колективного управління точний перелік використання творів, виконань, примірників фонограм, програм мовлення разом з документально підтвердженими даними про

одержані прибутки від їх використання та виплачувати організації колективного управління винагороду в передбачений термін і в обумовленому розмірі [1, с. 8].

Свою діяльність організація колективного управління здійснює у відповідності із затвердженим в передбаченому законодавством порядку Статутом. Ним окреслюється порядок участі його членів в процедурних рішеннях. Різні категорії членів організації колективного управління у процедурах прийняття рішень цією організацією представляються справедливо та збалансовано [2, с. 219].

На сьогодні в Україні колективне управління майновими авторськими правами здійснює Українське агентство з авторських та суміжних прав, яке є першою в історії України виключно авторською організацією з управління авторськими правами, визнаною на міжнародному рівні, що керується виключно авторами і правовласниками. Метою його діяльності є управління на колегіальній основі правами суб'єктів авторського права або суміжних прав та інших правовласників, зокрема, такими категоріями майнових прав як використання об'єктів авторського права або суміжних прав шляхом публічного виконання, запису, публічного сповіщення, публічної демонстрації, публічного показу, ретрансляції, відтворення творів, репрографічного відтворення (репродуктування), тиражування творів образотворчого мистецтва у промисловості, а також передачі прав на використання творів науки, літератури і мистецтва на індивідуальній основі, представництва законних інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав та інших правовласників у державних і громадських органах та організаціях, здійснення окремих функцій за дорученням Уповноваженого органу управління [2, с. 220].

Окрім зазначеної вище організації в Україні діють й інші організації колективного управління правами, серед них варто виокремити наступні:

1. Всеукраїнське об'єднання суб'єктів авторських і суміжних прав «Оберіг», яке засновано 1990 року відомими музичними діячами України за сприяння Спілки композиторів України. Основна сфера діяльності якого полягає в колективному управлінні майновими правами виконавців, виробників фонограм і відеограм; захисті інтересів своїх учасників; співпраці з державними органами і установами з метою розробки законодавства і захисту прав своїх учасників; співпраці з іноземними організаціями та співпраці з зацікавленими особами щодо популяризації української музики в Україні.

2. Об'єднання підприємств «Український музичний альянс» – здійснює колективне управління майновими суміжними правами виконавців та виробників фонограм [3].

3. Об'єднання підприємств «Українська ліга музичних прав» – сфера діяльності: управління всіма категоріями майнових прав суб'єктів авторського права, виконавців, виробників фонограм, відеограм, організацій мовлення [4].

4. Асоціація «Дім авторів музики в Україні» на колективній основі здійснює управління майновими правами суб'єктів авторського права.

5. Всеукраїнська громадська організація «Автор» управляє на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права.

6. Всеукраїнська громадська організація «Гільдія кінорежисерів «24/1», основна сфера діяльності якої полягає в управлінні на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права в аудіовізуальній сфері.

7. Всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнське агентство з авторських і суміжних прав» – основна сфера діяльності: управління на колективній основі всіма категоріями майнових прав суб'єктів авторського права, виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм [4].

8. Всеукраїнська громадська організація «Всеукраїнське агентство авторських прав», є організацією колективного управління, уповноваженою здійснювати збирання і розподіл між суб'єктами авторського права або суміжних прав винагороди за використання об'єктів авторського і суміжного права.

9. Громадська організація «Агентство охорони прав виконавців» – основна сфера діяльності: управління на колективній основі всіма категоріями майнових прав виконавців [4].

10. Приватна організація «Українське агентство з авторських прав» основна сфера діяльності якої є управління на колективній основі всіма категоріями майнових прав суб'єктів авторського права, а саме: авторів, їх спадкоємців, інших осіб, яким на законних підставах передані майнові авторські права [4].

11. Всеукраїнська громадська організація «СІНЕМА», яка також є однією із старіших українських організацій, що була створена у 2010 році за ініціативи авторів аудіовізуальних творів – відомих українських кінематографістів. Основна сфера діяльності: управління на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав в аудіовізуальній сфері [4].

12. Спілка об'єднань громадян «Асоціація з управління аудіовізуальними правами» («АРМА-Україна») була створена в 2011 році для роботи із такими суб'єктами господарювання, як: провайдери програмної послуги (оператори кабельного телебачення), IPTV провайдери, Інтернет-провайдери, VOD і OTT провайдери, готелі, заклади громадського харчування з метою надання режиму «єдиного вікна» у використанні об'єктів авторського і суміжного права в аудіовізуальній сфері.

13. Громадська організація «Організація збору, розподілу та колективного управління суміжними правами в Україні» є першою в історії України авторською організацією, що займається виключно управлінням авторськими правами, визнана на міжнародному рівні, що віднині керується виключно авторами і правовласниками. Головне завдання її полягає в зборі, розподілі і виплаті авторської винагороди для митців України та світу, а також юридичний захист авторів [4].

14. Громадська організація «Український авторський сервіс» – єдина в Україні організація колективного управління майновими правами, що управляється виключно авторами. Вона є членом Міжнародної конфедерації товариств авторів та композиторів CISAC.

У сучасних умовах фактори, що можуть впливати на заінтересованість правовласників в існуванні організацій колективного управління за ступенем їх впливу, можна згрупувати у кілька груп. До першої групи можна віднести наявність великої кількості потенційних користувачів під час публічного виконання, а також відтворення шляхом механічного запису, піратство, неможливість здійснювати ефективний контроль за додержанням авторського права і суміжних прав. Другу групу факторів становлять: необхідність проведення на професійному рівні переговорів щодо передачі авторського права і суміжних прав на використання об'єктів авторського права і суміжних прав, звернення до суду в разі порушення зазначених прав та участь у судовому процесі; наявність пов'язаних з цим фінансових витрат; інтернаціоналізація поширення об'єктів авторського права і суміжних прав; необхідність виконання положень Бернської конвенції з авторського права щодо передбаченого нею «національного режиму» [5, с. 27–28].

Крім цього, до факторів, що суттєво ускладнюють процес захисту прав самими авторами, слід віднести появу нових технологій та технічних способів поширення об'єктів авторського права і суміжних прав, що вимагають трансформації прав. Мова йдеться зокрема, про фонограми, аудіовізуальну продукцію, кабельне мовлення

AGICOA, приватні копії, репродукції (тиражування), супутникові засоби зв'язку, передачу в прокат чи оренду, мультимедіа, програмне забезпечення.

З іншого боку, певну заінтересованість в існуванні організацій колективного управління можуть мати розповсюджені, користувачі. До факторів, що здатні формувати таку заінтересованість у названих суб'єктів, можна віднести наступні: наявність простого і законного доступу до широкого репертуару як міжнародного так і національного; існування аналогового, кабельного та супутникового телебачення; відсутність дискримінації між користувачами в силу дії правила щодо обмеження конкуренції; можливість встановлення загальної системи тарифікації для широкого загалу в результаті переговорів із правомочними організаціями; можливість зменшення витрат на переговори та управління правами [6, с. 81]. Існування новітніх технологій так само впливає на формування заінтересованості в організації колективного управління у розповсюджені та користувачів, з якими пов'язаний вихід на міжнародний рівень, поява нових видів правоволоділців та можливість створювати централізовані інформаційні фонди щодо творів та власників прав на них.

Організації колективного управління від свого імені та в інтересах правовласників здійснюють такі функції: 1) укладають із користувачами договори про надання дозволу на використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав та договори про виплату винагороди (відрахувань) за використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав; 2) укладають договори про партнерство, договори про представництво прав з іншими організаціями колективного управління; 3) збирають, розподіляють та виплачують дохід від прав правовласникам; 4) звертаються до суду від імені правовласників за захистом їхніх майнових прав відповідно до статутних повноважень та доручення правовласників, вчиняють інші дії, передбачені законодавством та дорученням правовласників, необхідні для захисту майнових прав правовласників, в інтересах яких діє організація; 5) забезпечують ведення реєстру правовласників, реєстру об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, майновими правами щодо яких управляє організація; 6) здійснюють моніторинг правомірності використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав згідно зі сферами управління правами, щодо яких зареєстровано організацію, та щодо

об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, майнові права на які передані їй в управління [7].

При визначенні особливостей правосуб'єктності організацій колективного управління важливе значення мають питання щодо підстав виникнення колективного управління і від якого імені здійснюється управління.

Правовідносини між організаціями колективного управління та правовласниками виникають і здійснюються на підставі договору про управління майновими правами на колективній основі, що укладається в письмовій (електронній) формі із зазначенням конкретних об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, права на які передаються в управління, та конкретних способів використання таких об'єктів, або на підставі закону [8, с. 146].

Організації колективного управління можуть управляти на території України майновими правами іноземних суб'єктів авторського права або суміжних прав на основі договорів з відповідними іноземними організаціями, в тому числі й про взаємне представництво інтересів.

В своїй діяльності організації колективного управління також ведуть роботу з документацією, що включає списки авторів, суб'єктів суміжних прав та їх творів, як щодо власних членів, так й репертуарів, якими вони займаються на основі угод про представництво, укладених з організаціями колективного управління інших країн [2, с. 220].

Останнім часом в українську практику колективного управління майновими правами поступово входить організація колективного управління з інтересами видавців, до яких належать не лише музиканти – виконавці та виробники фонограм, це стосується видавничої справи в цілому. Головним завданням видавничих організацій є охорона інтересів видавничої індустрії та сприяння її розвитку з особливим акцентом на друк, редагування та торгівлю [9].

Висновок. Процесуальний статус організації колективного управління майновими правами є найбільш поширеною організаційно-правовою формою діяльності щодо колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав. Такі організації діють від імені правоволоділців, їх діяльність полягає в забезпеченні підтримки правовласників, вони виступають представниками прав та інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав і на них покладене завдання по збору авторської винагороди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верес Ірина. Підстави колективного управління майновими авторськими та (або) суміжними правами. *Підприємство, господарство і право*. 2015. № 7. С. 7–10.
2. Верес І. Я. Організація колективного управління майновими авторськими та (або) суміжними правами. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 4 С. 217–221.
3. Токарева В.І. Цивільне право України: навч. посібник. Київ: Центр учб. л-ри, 2017. 408 с.
4. Відомості з Реєстру організацій колективного управління. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=8aec7cc5-ccc1-4a4e-93efe09c83-68e28b&title=VidomostiZRestruOrganizatsiiKolektivnogoUpravlinnia&isSpec>
5. Яворська О. Управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав. *Підприємство, господарство і право*. 2016. № 7. С. 26–30.
6. Щерба, Любов Інститут колективного управління майновими авторськими та суміжними правами: еволюція, предмет, механізм. *Юридична Україна*. 2010. № 4. С. 77–83.
7. Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України, від 15 травня 2018 року No 2415-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19>
8. Кубаєнко А.В. Адміністративно-правовий статус організацій, що здійснюють колективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського і (або) суміжних прав. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2021. № 1. С. 145–150.
9. Кирилюк А.В. Організація колективного управління авторськими і суміжними правами як учасники відносин, які виникають щодо використання літературних творів. URL: www.apdp.in.ua/v58/68.pdf